

źródła monastyczne

13

źródła monastyczne

13

Redaktorzy serii: Michał T. Gronowski OSB

Szymon Hiżycki OSB

starożytność

13

Rada naukowa:

Marek Derwich

Dariusz Kasprzak OFMCap.

Przemysław Nehring

Krzysztof Ożóg

ks. Marek Starowieyski

Ewa Wipszycka

Rafał Zarzeczny SJ

EUGIPIUSZ

ŻYWOT

ŚW. SEWERYNA

REGUŁA

Przekład i opracowanie:
Ks. KAZIMIERZ OBRYCKI

TYNIEC
WYDAWNICTWO BENEDYKTYNÓW

*Tytuł oryginału: Vita sancti Severini, SCh 374, Paris 1991.
Regula, CSEL 87, Vindobonae 1976.*

Projekt okładki i stron tytułowych:
ANDRZEJ CIEPŁUCHA

Opracowanie typograficzne:
JAN NIEĆ

Imprimi potest: Opactwo Benedyktynów
L.dz. 55/2022, Tyniec, dnia 20.06.2022
✠ Szymon Hiżycki OSB, opat tyniecki

Wydanie drugie, niezmienione: Kraków 2022

ISBN 978-83-8205-207-7
ISSN 1230-6711

© Copyright by Tyniec Wydawnictwo Benedyktynów
ul. Benedyktyńska 37, 30–398 Kraków
tel.: +48 (12) 688 52 95; +48 534 037 299
e-mail: zamowienia@tyniec.com.pl
www.tyniec.com.pl

Druk i oprawa:
Tyniec Wydawnictwo Benedyktynów; druk@tyniec.com.pl

SPIS TREŚCI

SKRÓTY	7
WSTĘP (<i>Ks. Kazimierz Obrycki</i>).....	11
1. Biograf świętego Seweryna – Eugipiusz.....	13
2. Tło historyczne.....	18
3. <i>Żywot św. Seweryna</i>	24
a. Życie św. Seweryna	24
b. Przekaz tekstu <i>Żywota św. Seweryna</i>	37
4. <i>Reguła</i> Eugipiusza	44
Podział <i>Reguły</i> Eugipiusza	52
Wykaz źródeł do <i>Reguły</i> Eugipiusza.....	54
BIBLIOGRAFIA.....	55
ŻYWOT ŚWIĘTEGO SEWERYNA	
LIST EUGIPIUSZA DO PASCHAZJUSZA	63
LIST PASCHAZJUSZA DO KAPŁANA EUGIPIUSZA.....	69
PAMIĘTNIK	73
REGUŁA.....	167
DODATEK	
List Ojca Świętego Jana Pawła II do biskupów z terenów dawnego Norikum na 1500-lecie śmierci Św. Seweryna.....	273
INDEKS BIBLIJNY.....	279
INDEKS IMION I NAZW WŁASNYCH.....	287
INDEKS RZECZOWY	297

SKRÓTY

ASanc	<i>Acta Sanctorum</i> 1–63, wyd. J. BOLLANDUS I IN., Paris–Bruxelles 1863–1940.
AAS	„Acta Apostolicae Sedis”, Roma 1909–
ABol	„Analecta Bollandiana, Bruxelles” 1882–
AP	A. BOBER, <i>Antologia Patrystyczna</i> , Kraków 1966.
CCist	„Collectanea Cisterciensia”, Godewaersvelde 1946–
CSEL	Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, Wien 1866–
DACL	<i>Dictionnaire d’archéologie chrétienne et de liturgie</i> , Paris 1907–1953.
DHGE	<i>Dictionnaire d’histoire et de géographie ecclésiastiques</i> , Paris 1912–
DIP	<i>Dizionario degli istituti di perfezione</i> , Roma.
DS	<i>Dictionnaire de spiritualité</i> , Paris.
EK	<i>Encyklopedia Katolicka</i> , Lublin 1973–
JAC	„Jahrbuch für Antike und Christentum”, Münster 1958–
LEug	<i>List Eugipiusza do Paschazjusza</i>
LXX	<i>Septuaginta</i>
LPasch	<i>List Paschazjusza do Eugipiusza</i>
LThK	<i>Lexikon für Theologie und Kirche</i> , Freiburg im Br. 1957–1965.

- MGH AA Monumenta Germaniae Historica. Auctores antiquissimi, Berlin.
- MGH SRG Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum, Berlin.
- MGH SRL Monumenta Germaniae. Scriptores rerum Langobardicarum.
- MGH SS Monumenta Germaniae Germanica. Scriptores, Berlin.
- PEug (*Pamiętnik*) *Żywot świętego Seweryna*
- POK Pisma Ojców Kościoła, Poznań 1924.
- PL Patrologiae cursus completus, Series Latina, wyd. J.P. MIGNE, Paris 1841–1864.
- PLSuppl Patrologiae cursus completus. Series latina, Supplementum, wyd. A. HAMMAN, Paris 1958.
- PSP Pisma Starochrześcijańskich Pisarzy, Warszawa 1969–
- PW *Realenzyklopädie der klassischen Altertumswissenschaft*, wyd. G. PAULY-WISSOWA, Stuttgart 1890–1980.
- RAC *Reallexikon für Antike und Christentum*, Stuttgart 1950–
- RBaz *Reguła św. Bazylego Wielkiego*
- RAM „Revue d’ascétique et de mystique”, Toulouse 1920–1971.
- RBén „Revue Bénédictine”, Maredsous 1884–
- RB *Reguła św. Benedykta*
- R4Ojc *Reguła Czterech Ojców*
- REAug „Revue des Études Augustiniennes”, Paris 1955–
- REug *Reguła Eugipiusza.*

- RGA *Hoops' Reallexikon für germanische Altertumskunde*, 2e ed., wyd. H. BECK, Göttingen 1973–
- RMist *Reguła Mistrza*
- RPach *Reguła św. Pachomiusza*
- RTK „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, Lublin 1949–
- SCh Sources Chrétiennes, Paris 1941–
- Severin-Katalog *Severin zwischen Römerzeit und Völkerwanderung. Ausstellung des Landes Oberösterreich*, Linz 1982.
- SWP *Słownik wczesnochrześcijańskiego piśmiennictwa*, red. J. SZYMUSIAK, M. STAROWIEYSKI, Poznań 1971.
- SRZ *Starożytne reguły zakonne*, red. M. STAROWIEYSKI, PSP 26, 1980.
- WEug EUGIPIUSZ, *Wypisy z dzieł świętego Augustyna*.
- VL *Vetus Latina (Wulgata)*
- VoxP „Vox Patrum”, Lublin 1981–
- ZKG „Zeitschrift für Kirchengeschichte”, Stuttgart 1965–
- ŹrMon Źródła monastyczne, Kraków 1993–

Ks. Kazimierz Obrycki

WSTĘP

Żywot św. Seweryna (Vita s. Severini) i *Reguła (Regula)* składają się na monastyczną spuściznę Eugipiusza, opata z Lukullanum, który opracował jeszcze antologię dzieł św. Augustyna, zatytułowaną: *Wypisy z dzieł św. Augustyna (Excerpta ex operibus s. Augustini)*¹. To ostatnie dzieło Eugipiusza miało również służyć lekturze mnichów – co potwierdził współczesny Eugipiuszowi Kasjodor, który posiadał egzemplarz tego dzieła w swojej bibliotece i zalecał go do czytania swoim mnichom².

W niniejszym tomie prezentujemy tłumaczenie ściśle monastycznych pism Eugipiusza, a więc: *Żywota św. Seweryna* i *Reguły*.

W pierwszym z nich opat z Lukullanum postawił sobie zadanie wyjaśnienia tego, jak św. Seweryn, tajemniczy przybysz, mnich wędrowny, założyciel wspólnoty monastycznej, mistrz życia i propagator surowej ascezy, utalentowany organizator i polityk, duszpasterz i działacz społeczny, obrońca wiary i mąż konsekwentnie realizujący w swym życiu rady ewangeliczne, został – dzie-

---

¹ Tł. polskie: K. Obrycki, [w:] PSP 32, 1985, z. 1, 131–246, z. 2, 3–226.

² *De institutione divinarum litterarum*, 23, 1, Mynors, 62.

ki łasce Chrystusa i własnym zasługom – podniesiony do chwały świętych oraz jakie dobrodziejstwa dokonują się za jego wstawiennictwem. Tym dziełem Eugipiusz chciał bowiem zachęcić czytelnika do pielgrzymowania do grobu Świętego, który był jednym z najpotężniejszych cudotwórców tego czasu. Dzieło Eugipiusza stało się również dokumentem ważnych przemian dokonujących się w naddunajskiej prowincji Norikum w okresie wędrówek ludów.

Reguła Eugipiusza była przeznaczona dla mnichów klasztoru św. Seweryna, którego opatem był Eugipiusz: klasztor ten powstał przy grobie Świętego w Lukullanum (dziś Pizzofalcone k. Neapolu). Wprawdzie sam Seweryn nie sporządził reguły dla swoich mnichów (PEug 9,4), jednakże swym postępowaniem i nauczaniem przekazał podstawowe zasady życia monastycznego. On bowiem – zdaniem wielu³ – przeniósł na Zachód, a zwłaszcza na tereny naddunajskie, anachorecko-cenobicki wzór życia mniszego, który był rozwinięty na Wschodzie, szczególnie w Egipcie. Ten model Seweryn zaadaptował do warunków, jakie zastał w północnych prowincjach rzymskich.

W jakim stopniu wskazania Świętego uwzględnił Eugipiusz przy opracowywaniu swej reguły, przeznaczonej dla wspólnoty przez św. Seweryna założonej, trudno jest obecnie odpowiedzieć. Lecz zapewne treść i układ reguły – jest ona florilegium tekstów różnych Ojców, dopasowanych do wymogów życia mnichów, jakie wtedy w tym

---

³ Por. PH. RÉGERAT, *Introduction*, [w:] SCh 374, 1991, 122–136.

klasztory obowiązywały⁴ – świadczy o tym, że przestrzegał wiernie wskazań swego mistrza, żeby „trzymać się przykładu błogosławionych Ojców” (PEug 9,4). *Reguła* Eugipiusza, niedawno odkryta, potwierdza zapotrzebowanie na reguły zakonne w tych czasach – *Reguła Mistrza* i *Reguła św. Benedykta* są jej współczesne – i świadczy o dużym przywiązaniu do tradycji monastycznej, z której wtedy korzystano.

1. Biograf świętego Seweryna – Eugipiusz

Niewiele wiadomości mamy o autorze *Żywota św. Seweryna* i *Reguły*. Starożytne świadectwa⁵ poświadczają imię autora tych pism; brzmi ono: „Eugippius” lub „Eugyppius”. Nie ma też dokładnych danych o czasie jego urodzenia i śmierci⁶. W młodości Eugipiusz miał spotkać Seweryna, do którego się przyłączył, stając się jego uczniem. Jednak są i takie głosy, według których Eugipiusz nigdy nie spotkał Seweryna, ani też nie był przy jego śmierci, a do klasztoru wstąpił po śmierci Świętego⁷.

Nie da się też powiedzieć nic pewnego o jego pochodzeniu. Fakt, że Eugipiusz w *Żywocie* barbarzyńcami na-

---

⁴ Por. A. DE VOGÜÉ, *La Règle du Maître*, SCh 105, I, 1964, 129 nn.

⁵ Por. KASJODOR, *dz. cyt.*, 23, 1; FULGENCJUSZ Z RUSPE, Ep. 5, 1, CC 91, 235; FERRANDUS, Ep. 4, PLS 4, 1, 38.

⁶ Por. R. NOLL, *Eugippius. Das Leben des heiligen Severin*, Berlin 1963, 34 n. 2.

⁷ Por. F. LOTTER, *Severinus von Noricum*, Stuttgart 1976, 32, gdzie podaje, że Eugipiusz miał około 15 lat w momencie śmierci św. Seweryna. To dowodziłoby, że mógł się urodzić około 467 r.

zywa wszystkich, którzy nie byli Rzymianami, pozwala sądzić, że był on pochodzenia rzymskiego. Dobra znajomość stosunków panujących w Norikum daje podstawę, by przyjąć za pewne, że Eugipiusz urodził się w tej prowincji z rzymskich rodziców⁸. Jednakże te wszystkie wiadomości nie wychodzą poza sferę hipotez. Cokolwiek pewnego możemy powiedzieć o Eugipiuszu, pochodzi zasadniczo z jego własnych wypowiedzi.

Nie ulega wątpliwości, że życie jego było związane ze wspólnotą monastyczną założoną przez św. Seweryna. Nie wiadomo dokładnie – jak wyżej wspomniano – kiedy Eugipiusz do niej się przyłączył i czy cały czas w niej przebywał⁹. Za pewne można przyjąć to, że był obecny przy śmierci św. Seweryna w dniu 8 stycznia 482 r. (PEug 34,9), jak też to, że osobiście towarzyszył przy ekshumacji i przeniesieniu zwłok św. Seweryna z Norikum do Italii w roku 488, kiedy ludność rzymska została zmuszona do opuszczenia prowincji naddunajskich (PEug 44,5–6). Brał też udział w uroczystościach ostatecznego pogrzebania ciała Świętego, które nastąpiło w latach 492–496 w Lukullanum (PEug 46,2–6).

Resztę swego życia Eugipiusz przeżył w klasztorze zbudowanym przy grobie św. Seweryna. Nie później niż w 509 r. otrzymał święcenia kapłańskie (LEug 1; LPasch 1). Wśród swoich współbraci cieszył się dużym

---

⁸ Por. R. NOLL, *dz. cyt.*, 34 n. 2 – jest tam przedstawiona hipoteza E. Vettera, który uważał, że Eugipiusz spędził młodość w Neapolu.

⁹ Por. F. PRINZ, *Frühes Mönchtum in Frankenreich*, München 1965, 332 n. 4 – wysuwa tam hipotezę o pobycie Eugipiusza w Lerinum.

uznaniem i szacunkiem. Wybrali oni go na swego przełożonego; Eugipiusz został drugim po Marcjanusie, opatem tej wspólnoty (PEug 37,1). Nie znamy dokładnej daty jego wyboru, ale wiemy, że właśnie jako opat klasztoru św. Seweryna w Lukullanum opublikował swe dzieło o życiu św. Seweryna: dzieło to jest datowane na rok 511 (LEug 1).

Nie można także określić, jak długo żył Eugipiusz. Imię jego pojawiło się w świadectwach starożytnych ostatni raz w roku 533¹⁰. Po tej dacie nie mamy już o nim żadnej wiadomości. Dlatego uważa się, że Eugipiusz zmarł niedługo po 533 r. Fakt ten potwierdza też data powstania jego *Reguły*, którą określa się na lata 530–535: opat z Lukullanum miał – według Izydora z Sewilli – pozostawić ją swoim mnichom w testamencie tuż przed śmiercią¹¹.

Eugipiusz był człowiekiem o znacznym wykształceniu. Z dużą swobodą posługiwał się Pismem Świętym, nieraz dając dowody, że jest doskonale obeznany z zasadami sztuki egzegetycznej. Jego znajomość Biblii, której lektura i komentarz były podstawowym obowiązkiem wspólnoty zakonnej, zyskała uznanie w oczach Kasjodora, założyciela wspólnoty zakonnej w Vivarium¹².

W *Żywocie* doszukać się można licznych aluzji do znanych dzieł literatury monastycznej, z których Eugipiusz wymienia *Żywot św. Antoniego* Atanazego, *Żywot*

---

¹⁰ Por. FERRANDUS, *dz. cyt.* – list ten datowany jest na rok 533.

¹¹ *De viris illustribus (De vir. ill.)* 13 (26), PL 83, 1097.

¹² *Dz. cyt.*

św. Marcina i Dialogi – napisane przez Sulpicjusza Sewera. Do opracowania *Reguły* wykorzystał pisma takich mistrzów życia zakonnego, jak: św. Bazyli Wielki, św. Augustyn, św. Hieronim, św. Pachomiusz, Jan Kasjan, Nowatus; posłużył się też *Regułą Mistrza* i *Regułą Czterech Ojców*. Znał pisma św. Ambrożego, biskupa Mediolanu, a św. Augustyn był jego umiłowanym pisarzem: uważał go „za najślawniejszego wśród wielkich i wspaniałych nauczycieli Kościoła katolickiego”¹³. Z jego pism – jak już wspomniano – sporządził antologię na użytek swoich mnichów.

Eugipiusz odznaczał się także talentem literackim; i z tego powodu znany był w środowisku tamtejszych mnichów, a nawet w samym Rzymie. Jego autokrytyczne wypowiedzi o braku odpowiedniej wiedzy retorycznej i umiejętności literackich do napisania wspomnienia o życiu i działalności św. Seweryna (LEug 3–4), trzeba uznać za wyraz pokory i skromności oraz przyjętej konwencji literackiej – co też zauważył rzymski diakon Paschazjusz, do którego Eugipiusz zwrócił się z prośbą o uporządkowanie i poprawienie swego opracowania (LPasch 3–4).

W ocenie stylu Eugipiusza nie ma jednomyślności. Dla jednych jest on bardzo prosty, pozbawiony ozdób retorycznych, a swą skromnością bliski łacinie ludowej. Inni natomiast – i ta opinia przeważa – dostrzegają u Eugipiusza świadomą dbałość o kompozycję i redakcję swych pism, troskę, by nadać im formę odpowiadającą

---

¹³ EUGIPIUSZ, *List do dziewicy Proby*, [w:] *Wypisy z dzieł św. Augustyna*, PSP 32, 1985, z. 1, 131–133.

ówczesnym wymogom retorycznym. Język opata z Lukullanum określają mianem prozy artystycznej, widząc w nim liczne elementy retoryczne, których źródłem za zwyczaj była Biblia. Wskazują na akcentowane i rytmiczne zakończenia zdań, na odpowiedni szyk i dobór wyrazów, tok narracji¹⁴. Nie odmawiają mu samodzielności i oryginalności przy korzystaniu ze źródeł.

Eugipiusz cieszył się przyjaźnią wielu ówczesnych wybitnych osobowości, wśród których trzeba wymienić: Dionizego Małego z Rzymu i Fulgencjusza, biskupa Ruspe; Ferrandusa, diakona z Kartaginy; Kasjodora, ministra Teodoryka, później założyciela *Vivarium*; arystokratkę donnę Probę, krewną Kasjodora; Paschazjusza, diakona rzymskiego. Utrzymywał z nimi żywe kontakty, wymieniał korespondencję, korzystał z ich rad i sam był o takie rady proszony. Interesował się takimi sprawami, jak: zagadnienia literackie czy kompozycja pism, problemy teologiczne i egzegetyczne, a także sprawy życia codziennego¹⁵.

Posiadał znakomitą umiejętność obserwacji tak ludzi, jak i otoczenia. Bardzo interesujące są jego uwagi o środowisku, w jakim żył i działał św. Seweryn: wiele szczegółów w Eugipiuszowych opisach świadczy o tym, że dokładnie znał on opisywaną przez siebie okolicę. Często też potwierdza swą znajomość zdarzeń z autopsji. Nie kryje przed nami osobistego odniesienia do św. Sewery-

---

¹⁴ Por. H. BALDERMANN, *Die Vita Severini als literarisches Genus und als historische Quelle*, Diss. Hamburg 1955.

¹⁵ Por. F. LOTTER, *dz. cyt.*, 34.

na: z kart jego dzieła tchnie wdzięczna miłość ucznia do mistrza.

Uprawniony jest więc wniosek, że silne związki Eugipiusza z życiem monastycznym, a zwłaszcza ze św. Sewerynem, jego dobra znajomość zagadnień teologicznych i zasad retoryki, jak też ożywione kontakty ze znakomitymi osobistościami, zaowocowały autentycznymi literackimi osiągnięciami, które wniosły znaczący wkład w rozwój hagiografii europejskiej (*Żywot św. Seweryna*) i literatury monastycznej (*Reguła*).

2. Tło historyczne

Życie św. Seweryna – bohatera pierwszego dzieła Eugipiusza – jest wpisane w dzieje naddunajskiej prowincji Norikum, która prawie w całości odpowiada terytorium dzisiejszej Austrii. Norikum powstało za cesarza Klaudiusza, i było zarządzane przez prokuratora. W przeciwieństwie do sąsiednich prowincji otrzymało stosunkowo skromną obsadę wojskową, gdyż był to czas pokoju i politycznej stabilności.

Niepokoje i wstrząsy dotknęły Norikum pod koniec II wieku, w czasie wojny z Markomanami – plemieniem germańskim. Zaistniała zatem potrzeba wzmocnienia potencjału militarnego prowincji. Około 175 r. został wysłany tam jeden legion (*legio II Italica*), który stacjonował w Lauriakum (dziś Lorch). Dioklecjan podzielił prowincję na Noricum Ripense – na północy i Noricum Mediterraneum – na południu. Wzmocnił też *limes* du-

najski, wysyłając dodatkowy legion (*legio I Noricorum*), który stacjonował koło Fawianis (dziś Mautern).

W wieku IV i V nastąpiła stopniowa dezintegracja struktur cesarstwa rzymskiego. Po śmierci Teodozjusza W. (395 r.) wzmożł się napór barbarzyńców (Kadowie, Markomanowie): po przerwaniu *limes* naddunajskiego przeszli oni przez prowincje rzymskie i prawie bez oporu ze strony Rzymian dotarli aż do Adriatyku. Wtedy to rzymskie prowincje Panonia i Norikum utraciły więź z Rzymem, zostały opanowane przez germańskie plemiona Wandalów i Alemanów, które po przejściu Dunaju w 401 r. osiedliły się w Recji. Nowa fala germańskich barbarzyńców ponownie dotarła na te tereny w 406 r.

W kilka lat później, kiedy Aecjusz odstąpił Hunom Panonię za cenę pomocy zbrojnej (ten lud rasy mongolskiej pojawił się w Europie w 375 r.), Norikum znalazło się w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Wyprawy króla Hunów Atylli, tak na Galię (451 r.), jak i na Italię (452 r.), przechodziły przez naddunajskie prowincje, za każdym razem powiększając spustoszenia i ruiny. Po śmierci Atylli (453 r.) poddane mu ludy germańskie zrzuciły jarzmo mongolskiego barbarzyńcy. W krajach naddunajskich pojawiały się i znikwały coraz to nowe królestwa germańskie, ponieważ żadne z nich nie mogło się utrzymać zbyt długo.

Niewiele też pozostało z dawnej potęgi rzymskiej. Zażłamały się struktury państwowe, granice imperium uległy poważnemu osłabieniu. Nacierające od północy ludy germańskie nie napotykały już na poważniejsze przeszkody. Ludność rzymska była narażona na cierpienia, głód,

niedostatek, a życie prostego obywatela było w ciągłym zagrożeniu. Garnizony rzymskie miały niemalże symboliczne znaczenie: nie potrafiły zapewnić ludności bezpieczeństwa. Wprawdzie w wielu miastach – jak podaje *Żywot* – stacjonowali jeszcze żołnierze rzymscy, którzy strzegli granicy (PEug 4,2) i byli utrzymywani ze skarbu państwa (PEug 20,1). Kiedy jednak ten system całkowicie się załamał, rozpadły się również owe jednostki wraz z całą graniczną obroną. Wycofanie ich zmusiło Rzymian do szukania wsparcia u „sfederowanych” barbarzyńców (*foederati*)¹⁶. Lecz skuteczność tych oddziałów była niewielka i w końcu doszło do ostatecznego rozpadu systemu obronnego naddunajskiego *limes*¹⁷.

Po tej klęsce ludność prowincji została zmuszona do opuszczenia swoich miast i szukania schronienia na terenach leżących bardziej na wschód¹⁸. Jej *exodus* możemy

---

¹⁶ Por. PEug 1,4; 2,1. Interpretacja tych wypowiedzi Eugipiusza winna być ostrożna i wyważona: nie można na ich podstawie sądzić, że oddziały rzymskie były bezsilne na tym terenie, ani też że posiadały pełną gotowość obronną (por. G. ALFÖLDY, *Noricum*, London 1974, 213; F. LOTTER, *Severinus von Noricum*, Stuttgart 1976, 206 i 269).

¹⁷ Por. PH. RÉGERAT, *Introduction*, w SCh 374, 1991, 59–63, twierdzi, że „skonfederowani” barbarzyńcy współdziałali z żołnierzami rzymskimi i wspólnie z nimi organizowali ochronę ludności przed atakami plemion germańskich (Alemanowie, Turyngowie, Herulowie). Skuteczność ich jednak zmalała wraz z załamaniem się porządku finansowego; brak bowiem regularnych wypłat żołdu doprowadził do ostatecznego upadku systemu obronnego naddunajskiego *limes*.

¹⁸ Por. G. WIRTH, *Anmerkungen zur Vita des Severin von Noricum*, [w:] *Quaderni Catanesi* 1, 1979, 237 i 257 wysuwa hipotezę, że odejście Ostrogotów w 472 r. z terenów Panonii spowodowało niepokój i zamęt również wśród ludności Norikum.

śledzić w *Żywocie św. Seweryna* (PEug 27,1–3). Dzięki Sewerynowi, który pośredniczy w rozmowach pomiędzy Rzymianami a Rugiami – wschodniogermańskim plemieniem, które przez Gotów zostało wyparte na zachód i osiadło nad Dunajem – i doprowadza do zawarcia układów pokojowych (PEug 31,1–6), ludność prowincji Norikum mogła się osiedlić w lennych miastach Rugiów i korzystać z ich protektoratu.

Ten pomyślny *modus vivendi* Rzymian z Rugiami zakłóciło nowe sąsiedztwo Ostrogotów, którzy po przejściu Dunaju zajmowali od 376 r. Dolną Panonię (PEug 5,1). Stosunki pomiędzy Ostrogotami i Rugiami były zawsze napięte, ponieważ Ostrogoci bardzo utrudniali Rugiom prowadzenie rabunkowych napadów w samej Italii (PEug 5,2). Rugiowie szukając zabezpieczenia dla siebie przystępowali do koalicji z różnymi ludami germańskimi. W 469 r. doszło do bitwy pomiędzy nimi a Ostrogotami nad rzeką Bolią. Rugiowie ponieśli klęskę, lecz dwa lata później Ostrogoci niespodziewanie opuścili Panonię, co pozwoliło Rugiom rozszerzyć swoje wpływy na tereny leżące na południe od Dunaju i zająć wschodnią część Noricum Ripense (PEug 31; 33).

Powiązania i relacje pomiędzy Rugiami i Rzymianami na terenach Norikum zajmują wiele miejsca w *Żywocie św. Seweryna*. Z tekstu można wyciągnąć wniosek, że stosunki te układały się lepiej niż z innymi ludami germańskimi (Alemanami, Turyngami, Herulami), które ustawicznie napadały na rzymską prowincję, niszczyły i rabowały (PEug 25,3; 27,1; 31,4). Chociaż zdarzały się pomiędzy Rzymianami i Rugiami nieporozumienia i kon-

flikty (PEug 31,1–6), to jednak na ogół trwało między nimi pokojowe „współistnienie”. Oparciem dla tej trudnej stabilizacji był św. Seweryn, który na kartach *Żywota* jawi się jako urzędowy obrońca, nieustraszony pośrednik i niezawodny orędownik ludności rzymskiej. Ta stabilizacja utrzymała się nawet po śmierci Świętego (PEug 44,13).

Do kolejnego konfliktu doszło pomiędzy Rugiami i wodzem germańskim Odoakrem, który otrzymał od cesarza Zenona nominację na patrycjusza oraz zapewnił sobie władzę nad Italią¹⁹. Powodem zatargu były intrygi dworu cesarskiego w Konstantynopolu, który zwerbował Rugiów przeciwko Odoakrowi, by osłabić jego potęgę w Italii. W 487 r. doszło do zbrojnego starcia, z którego zwycięsko wyszedł Odoaker: w konsekwencji podporządkował on sobie Norikum, ściął króla Rugiów Fewę i jego żonę Gizo, a młodego księcia Fryderyka zmusił do szukania ocalenia w ucieczce.

Gdy Fryderyk powrócił wkrótce do Norikum, Odoaker wysłał nad Dunaj swego brata Onufla na czele wielkiej armii. Obawiał się bowiem odrodzenia królestwa Rugiów. I tym razem Rugiowie zostali pokonani. Fry-

---

¹⁹ Odoaker, wywodzący się z germańskiego plemienia Skirów, a wychowywany w Rymie, w roku 476 stanął na czele zbuntowanych legionów germańskich i usunął z tronu Romulusa Augustulusa, ostatniego cesarza rzymskiego na Zachodzie. Na gruzach cesarstwa rzymskiego założył królestwo germańskie. Nadal natomiast istniało cesarstwo na Wschodzie, które sprytnie usiłuje wykorzystać nieporozumienia i niesnaski pomiędzy wodzami-królami nowych ludów, którzy walczyli o władzę na terenach dawnego, zachodniego cesarstwa rzymskiego.

deryk schronił się u Teodoryka, króla Ostrogotów, zaś ludność rzymska została zmuszona do opuszczenia Noricum Ripense i przesiedlenia się do Italii (PEug 44,5)²⁰. Z kolei doszło do konfliktu pomiędzy Odoakrem a Teodorykiem, który za zgodą cesarza Zenona wtargnął do Italii w 489 r. i w trzech bitwach pokonał swego rywala. Po krótkim okresie wspólnych rządów w Italii Teodoryk postanowił pozbyć się konkurenta i w 493 r. zamordował go.

Dalej Teodoryk – król Gotów i zarazem patrycjusz-namiestnik cesarski – rządził prawie niezależnie Italią, Sycylią, Dalmacją, Recją, częścią Panonii oraz Norikum. Jego rządy przyniosły Italii pokój społeczny i poprawę sytuacji gospodarczej. Wpłynęły też na złagodzenie sporów religijnych pomiędzy ludnością katolicką i ariańskimi Ostrogotami. (Dopiero prześladowanie arian przez cesarza Justyna w 524 r. skłoniło Teodoryka do zastosowania represji wobec katolików w Italii; ich ofiarami byli m. in. Boecjusz i Symmachus). Teodoryk zmarł w 526 r. w Rawnie, gdzie też został pochowany w nowo wybudowanym mauzoleum (do dziś zresztą istniejącym) jako bohater ludów germańskich.

---

²⁰ Wyjście Rzymian z Norikum do Italii jest porównywane do ucieczki Żydów z Egiptu do Ziemi Obiecanej (PEug 44,6). PH. RÉGERAT, *art. cyt.*, 70–71, uważa, że ludność rzymska Norikum wolała raczej spokój i względną swobodę pod protektoratem Rugiów niż obecność wojsk Odoakra, których przybycie spowodowało na tej ziemi niepokój i zniszczenia. Stąd też znaczna część ludności pozostała w Norikum mimo kategorycznego rozkazu Odoakra.